

Lustrum

Lustrum

70 Selfies ongefilterd

Jan Siemonsma

Schrijver: Jan Siemonsma
Foto omslag: Jan Siemonsma
ISBN: 978-94-6342-128-7
© Jan Siemonsma (2017)

Inhoud

9	Heerlijkheden
13	De grillige Graos van Pontével
16	Houtribdijk
20	Eiland van Dordt
25	Jaknikkers
29	Heerlijkheid Boxmeer
34	Bargerveen
38	Crowdfunding
40	Staphorst
43	Zuid-Kennemerland
47	Rondje Flupland
51	Rondje Lauwersmeer
56	De Marne
59	Lauwersmeer te voet
62	Dongeradeel
65	van Buren
67	Lindevallei (Benedenloop)
71	Lindevallei (Bovenloop)
75	Mergor in Mosam
80	Brielse meer
84	Paniek!
86	De Niers
89	's-Gravelandsepolder
93	IJsselvallei
97	Blauwestad
100	Eems
104	Dollard
109	Vijf keer Johan Maurits
112	Staring 'country'
116	Grenzeloze Dommel
121	Vijfheerenlanden

125	Zouweboezem
129	Zwarte Water
133	Griekenland – Crisis
135	Griekenland – Korinthe en Mycene
138	Griekenland – Epidauros
141	Griekenland – Mystras
144	Griekenland – Olympia
147	Griekenland – Delphi
150	Griekenland – Athene 1
153	Griekenland – Athene 2
156	Ankeveense Plassen
159	Klooster Chevetogne – Lokroep
161	Klooster Chevetogne – Intreding
163	Klooster Chevetogne – Eten
165	Klooster Chevetogne – Latijnse rite
168	Klooster Chevetogne – Byzantijnse rite
171	Famenne
174	Midden-IJssel 1
179	Midden-IJssel 2
182	Route*You
184	Lepelaarplassen
188	Koninklijke Houtvesterij
191	Zeeuws-Vlaanderen
193	Neuzen bij Neuzen
196	Rondje Zwin
199	Schouwse Schatkamer
201	Mijn vlakke land
205	City Code Amsterdam
212	Renswoude
216	Hardzeildag
220	‘Dok’ Kostermans
223	Grafheuvels
226	Kroondomein
229	Menno uit Wijckel
233	Oisterwijk

236	Reestdal
240	Drents-Friese Wold
244	Tsjûkemar
247	Lustrum

Heerlijkheden

Er liggen veel Heerlijkheden in het oostelijke deel van het Land van Maas en Waal. Hoe heerlijk een Heerlijkheid ook klinkt, het was toch eigenlijk de onderste trede van het feodale leenstelsel in de Middeleeuwen. De Heerlijkheid 'leende' meestal van een Graafschap of een Hertogdom, en deze weer van een hoger (koninklijk) gezag. Hertogdom Gelre was in deze streken een machtsfactor van betekenis. Een Heerlijkheid had niet per definitie veel grond in bezit, maar wel allerlei bestuurlijke, economische en zakelijke rechten. De leukste van het lijstje vind ik wel het 'Recht van duivenvlucht', het recht om een duiventil te houden. Zeer belangrijk, want duiven vormden in die tijd het Internet. Het feodale stelsel werd opgeheven tijdens de Franse periode, die begon met de inval van Generaal Pichegru in 1794.

Mijn fietstocht op vrijdag, 15 juli 2016, begint in Heerlijkheid Leur, een piepklein dorp met een Bezoekerscentrum Land Van Heerlijkheden, dat alleen open is op zondag. Het bezoekerscentrum heet het Bakhuis omdat het een steenoven heeft waar op zondag zoete broodjes worden gebakken. Het dorp heeft verder een kop-hals-romp kerkje, maar dan wel een met een hele lange hals, Langnek.

Het landweggetje naar Hernen loopt onder de A50 door. Er hangt een bord dat het tunneltje volgende week woensdag, 20 juli, afgesloten is in verband met de Honderdste Vierdaagse. Woensdag is de Wijchense Dag, met dit jaar een bijzondere rol voor het Land van Maas en Waal.

Heerlijkheid Hernen heeft een Middeleeuws Kasteel dat nog grotendeels in oorspronkelijke staat is. Een mooi decor dus voor de bruiloft van Sharon & Karel, waarvoor de voorbereidingen in volle gang zijn, en waar ik op de oprijlaan welkom word geheten.

Vele mais-, bieten- en aardappelvelden vertonen de gelige sporen van de wateroverlast van de afgelopen tijd. Sommige velden wintergraan zijn al geoogst, en anderen staan goudgeel te pronken in de zon. Ik bedenk me plots dat je in deze aantrekkelijke zaadrijke velden nauwelijks vogels een graantje ziet meepikken. En ook geen jongetjes die af en toe een hengst geven aan een touw met allerlei blikwerk om de dieven te verjagen, zoals gebruikelijk in de rijstvelden van Zuidoost-Azië. Zijn er hier geen vogels? Lusten onze vogels geen graan? Of zijn de aren met hun kafnaalden resistent?

Ik ga opnieuw onder de A50 door. De trein ook. Er hangt een bordje aan de afrastering van de spoorbaan dat het 'Koper gemarkeerd' is. Laat maar zitten dan.

Ze houden hier van exotische rundveerassen. Verschillende boerderijen houden het Schotse ras Angus, en hier bij de opgang naar de Maasdijk loopt een prachtige kudde 'Blondes d'Aquitaine' in een pas gemaaid weiland. Je kunt zo onder die beesten verschillende karakters onderscheiden. Er zijn zelfbewuste dieren waarvan de hoorns fier de lucht in steken. Je hebt ook depressieve types die de hoorns laten hangen.

Van Niftrik – met Ravenstein aan de overkant – naar Batenburg. In de Ossenwaard liggen flinke waterplassen met vele water- en weidevogels. Tussen de ganzen en kieviten staat een groepje lepelaars en een enkele kluut. Ik klim vanuit een pad in de uiterwaarden met mijn fiets via een hazenpad de winterdijk op. Ik schrik me rot van een troep patrijzen die vlakbij opvliegt uit het hoge gras. Het Kasteel van de Heerlijkheid Batenburg heeft de Franse inval niet overleefd. Maar qua ruïne is hij schitterend.

Vlakbij Appeltern ligt een oude dijk die 'De Tuut' heet. Er staat een mooi Dijkmagazijn, en verderop het Stoomgemaal 'De Tuut' aan de Wetering. Dat spreekt Friezen zoals ik meteen aan, want een 'dikke tuut' is een klapzoen in het Fries. Binnendijks liggen restanten van de Heerlijkheid Appeltern.

Aan de noordkant van de Maas ligt een grote recreatieplas, de Gouden Ham. Daar wil ik omheen fietsen. Ik steek eerst de Maas over met het pontveer naar het Graafschap Megen, dat hoorde onder de invloedssfeer van het Hertogdom Brabant. Je zou verwachten dat Megen ouder is dan Nij-megen, maar dat is te veel eer voor Megen. Misschien hebben beide namen wel een andere oorsprong (Romeinse 'Magus' is markt; Keltische 'Magos' is doorwaadbare plaats).

Ik verlaat Brabant weer met het pontveer van Maasbommel, en aanschouw de jachthavens en recreatieve voorzieningen rond de Gouden Ham. Drijvende recreatiewoningen, want je moet wel mee kunnen stijgen of dalen met de conjuncturele golven van de wassende of afnemende Maas. Sommige eigenaren zitten aan lagerwal en hebben hun huisje te koop gezet. Het gaat er hier gemoedelijk aan toe. Zo heeft Oma Pietje een B&B, en Moeke Mooren een grote uitspanning met terrassen aan het water. Het Dijkhuis Maasbommel is duidelijk van dezelfde architect als het Dijkhuis Appeltern.

Ik ben weer terug in Appeltern en word langs de bekende 'Tuinen van Appeltern' geleid, een complex met meer dan tweehonderd modeltuinen.

Nog één Heerlijkheid te gaan: Horssen. Horssen ligt niet ver van Druten, het grootste dorp in het oostelijke deel van het Land van Maas en Waal. Er zijn enkele T-shirts tegen een boom gespijkerd: 'Honderdste Vierdaagse in Druten'. Dat moet gevierd worden want het is eenmalig, een gevolg van het feit dat de afstand van vijftig kilometer voor één keer in ere is hersteld ter gelegenheid van het Jubileum.

Het volgende dorp is Bergharen, beroemd van de Motorcross. Komende zondag, 17 juli, is het weer zover. De Berg van Bergharen, een rivierduin, was ooit de Dassenhoofdstad van Europa. Tot de Motorcross kwam. Inmiddels is de crosslocatie verplaatst, maar de dassen heb je zomaar niet terug.

Op de Molenberg doe ik een weesgegroetje bij de Kapel van

Onze Lieve Vrouwe ter Nood Gods. Vervolgens een biertje bij Camping De Tolbrug aan de Wetering die helemaal van Stoomgemaal 'De Tuut' bij Appeltern naar het Maas-Waalkanaal bij Nijmegen loopt.

Ik fiets weer het Vierdaagse tunneltje onder de A50 door. Het vijftienvijftig kilometer parcours van de Wijchense Dag blijkt heel afwijkend te zijn van de andere afstanden. Ik vermoed daarom dat niet meer dan honderd echte 'diehards' met pezige kuiten door dit tunneltje zullen komen om met een gemiddelde snelheid van zeven à acht kilometer door Druten te razen, het verste punt. Daar zal de horeca van Druten niet rijk van worden. Ook zwager Dick zal dit prachtige Land van Maas en Waal mislopen; hij is inmiddels afgezakt naar de dertig kilometer.

Het kop-hals-romp kerkje van Leur is om drie uur in de middag in vol bedrijf. Voor de 'wedding' van Filipe & Elly.

Op woensdag, 20 juli, rijd ik toch even met de auto naar Druten om een glimp van de honderd snelwandelaars op te vangen. Blijken meer dan vijfduizend van de zevenenveertigduizend Vierdaagse lopers, in alle vormen en maten, zich te hebben ingeschreven voor de vier maal vijftienvijftig kilometer. Respect! Er spelen blinkende harmonie orkesten in het Land van Maas en Waal, onder het toeziend oog van de notabelen van Druten. De Drutense horeca doet goede zaken.

De grillige Graos van Pontével

Als voormalig Bestuur 1970-I van de Katholieke Studentenvereniging St. Franciscus Xaverius in Wageningen – Ger, Gerard, Jan, Jan, Jos, Peter – komen wij minimaal eenmaal per jaar bij elkaar om de problemen in de wereld te inventariseren. Wij dulden tegenwoordig de aanwezigheid van onze liefvallige echtgenotes – Betty, Ine, Lenie, Marij, Marita, Nellie – voor de logistieke ondersteuning (eten, drinken en knuffelen).

In de week van 11–18 september 2016 zijn we te gast bij Gerard & Betty in hun mooie ‘Propriedade’ in het piepkleine, onheilspellende Portugese dorp Pontével (Evil bridge). We hebben slechts één verplichting: de ‘Vindima 2016’. Dat is geen eerwraak, maar betekent wijnoogst. De wijngaard van ongeveer één hectare moet geogst worden.

Getalsmatig is het voor ons allen een historische bijeenkomst. Negenenveertig jaar geleden, in 1967, begonnen wij aan de studie in Wageningen. Gemiddeld zijn wij nu zevenenzestig jaar oud, en dus ‘gemiddeld’ geboren in 1949. In het derde jaar van onze studie stelden wij ons beschikbaar om gedurende een half jaar de studentenvereniging te bestieren.

Maar het Jaarlied ‘Wij van zevenenzestig leven van het bier’ wordt deze week in de ijskast gezet. We gaan ons laven aan de Shiraz van de lokale Coöperatie waar minstens enkele druiven in zitten van voorgaande oogsten van Gerard & Betty. Een jaar geleden, op 19 september 2015, meldde Gerard een recordopbrengst van vijfduizend tweehonderdzestig kilo.

Omdat de druivenstokken nog in de groei zitten wordt een verwachting voor 2016 uitgesproken van zesduizend kilo, waarvoor twaalf plukkers drie halve dagen nodig zullen hebben.

Maar resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor

de toekomst. Op 26 mei bereiken ons de eerste alarmerende berichten. Door ongunstige weersomstandigheden is er een uitbraak van valse meeldauw, die onmiddellijk bestreden wordt met fungiciden en bladmanagement. Bovendien zijn de Graos – ongrijpbare wezentjes die de ziel van de wijn moeten gaan vormen – nog in geen velden of wegen te bekennen.

Op 15 juni schrijft Gerard: *“De afgelopen drie weken hebben we er alles aan gedaan om de aantasting met valse meeldauw onder controle te krijgen, maar... we moeten rekening houden met een doemscenario. We zien dat trosjes de een na de ander verschrompelen omdat het steeltje aangetast is (geweest). Opbrengstverwachting nu drieduizend kilo. Meer tijd voor een alternatief programma.”*

Maar de druivenstok heeft blijkbaar een ongelooflijk herstellend vermogen: op 9 juli wordt de verwachting naar boven bijgesteld op vijfenveertighonderd kilo. Nog negen weken te gaan!

De druiven moeten ook nog eens minimaal veertien van die ongrijpbare Graos bevatten, anders zijn de druiven zuur voor de wijnboer omdat hij gekort wordt op zijn vergoeding.

Op 20 augustus, drie en een halve week voor de geplande oogstdatum, worden er slechts negen Graos gesignaleerd. Maar op 8 september volgt het verlossende woord. Met veertien Graos wordt er voldaan aan de minimale eis van de Adega, de Coöperatie. Alles wordt in gereedheid gebracht voor de oogst op woensdag, 14 september.

Rond het weekend van 10/11 september druppelen de leden van de plukploeg binnen. Jan (van Ine) heeft zich in de aanloop nog even in Lissabon laten beroven van zijn portemonnee, met alle vervelende gevolgen van dien. Peter toetst bij het ophalen van de huurauto in Porto drie keer de verkeerde pincode in waardoor zijn pas wordt geblokkeerd, met soortgelijke vervelende consequenties. Maar wat wil je, als je (van) zevenenzestig bent!

Twée stelletjes kunnen zich installeren in de logeerkamers

van Gerard & Betty, de andere drie koppeltjes nemen hun intrek in het gemeubileerde maar onbewoonde huis van de burens op tweehonderd meter afstand, Huize Dinis.

Op 11 september zijn Marita en ik nog de eersten en enigen in dit onbekende spookhuis, dat we nog nauwelijks hebben kunnen inspecteren. Ik ben onrustig. Op 11 september bereik ik precies de leeftijd van mijn overleden vader, zevenenzestig jaar en tweehonderd en zes dagen. En het is 9/11. In mijn droom die nacht kapen een stuk of veertien Graos enkele vliegtuigen en verwoesten de Twin Towers. Ik schrik wakker met een kater, en die heet Shiraz. Maar een dag later is de plukploeg compleet en zijn alle kamers in gebruik. Huize Dinis doet zijn luiken open en begint te leven.

Onder de bezielende krenten van buurman José Coelho – Broer Konijn – die zijn tractor en oogstbak beschikbaar heeft gesteld, plukken we in twee ochtenden eenendertighonderd kilo druiven, waaronder een onbekend percentage krenten.

Bij de Coöperatie wordt de oogst op de weegbrug bemonsterd en de prikker weet bijna vijftien Graos op te zuigen. Een collega wijnboer probeert de zaak te flessen. Er zit een grijze muis in zijn bak in plaats van een mooie Graos. De muis wordt ontdekt en uit de stortbak verjaagd. Topsy van de ontluikende Shiraz zwalkt de muis over het plein van de fabriek, waar de barbaarse wijnboer hem vervolgens platwalst met zijn tractor. 'Vade retro Satanas'.

Ondanks de tegenvallende oogst, maar wel met ruim voldoende suikergehalte (uitgedrukt in Graos), hebben we een fantastische week met interessante uitstapjes. Aan de stamtafel op het terras bij het zwembad worden 's avonds – onder het genot van Gerard's vakkundig gerookte vis, Betty's verrukkelijke toespizzen, en Adega's deskundig gemengde Shiraz – de perikelen rond Wilders, Trump, Islam, China, negatieve rente, mannavrienscapen, erfenissen en andere familierelaties tot oplosbare problemen teruggebracht. 'In Fide Fides'.

Houtribdijk

Na zo'n lange sport-luwe zomervakantie ben ik er conditioneel slecht aan toe. In mijn angstdromen zie ik steeds vaker een hangbuikzwijntje langskomen. Daar moet iets aan gedaan worden, kilometers maken op de fiets of met de benenwagen.

De Houtribdijk, de lange dam tussen Flevoland en West-Friesland, ofwel tussen Lelystad en Enkhuizen, lijkt uitermate geschikt voor dit nobele doel: op en neer vijftien kilometer. En weinig afleiding, denk ik.

Ik start op donderdag, 22 september 2016, bij de Houtribsluizen bij Lelystad. Op een strekdam staat een vijftientwintig meter hoog kunstwerk van draadstaal, 'Exposure', voorstellende een hurkende man. Wil hij duidelijk maken dat je daar op die lange, kale Houtribdijk niet ongezien een grote boodschap kunt doen?

Iets verder weg kun je de Batavia zien liggen, die mooie replica van een pronkschip van de VOC. Ik heb het boek over de echte Batavia gelezen. Die leed schipbreuk op zijn eerste reis naar de Oost in 1629 bij Australië, waarna de bloedigste muiterij in de geschiedenis van de VOC volgde.

Het eerste stuk van de Houtribdijk loopt min of meer parallel aan de IJsselmeerdijk van Flevoland. Aan de overkant wordt de omgeving gedomineerd door de energiecentrale Maxima – hoe kan het ook anders – die op een eilandje in het IJsselmeer ligt.

Het is niet erg helder, maar met de verreijkijker zijn in het Markermeer grondverzet werkzaamheden zichtbaar. Enkele kilometers vanaf de Houtribdijk wordt een archipel van eilandjes aangelegd, de Marker Wadden, om de natuurwaarde van het meer te verbeteren. Zandzuigers en draglines zijn druk in de weer bij het hoofdeiland van zo'n

driehonderd hectare, dat inmiddels helemaal boven water uitsteekt.

Al snel ligt het tweerichtingsfietspad onder tegen het dijklichaam en zie ik twintig kilometer lang alleen maar IJsselmeer met enkele alledaagse tafereeltjes.

Een vissersboot loopt zijn vaste visnetten na, haalt de fuiken leeg en spuit ze schoon voor ze weer onder water verdwijnen. Om de tweehonderd meter staat wel zo'n netconstructie langs de dam. Ik denk de logica van de val te begrijpen. Loodrecht op de oever is een net langs enkele paaltjes gespannen, het versperringsnet. De vis wordt zo naar een gebiedje geleid dat aan drie zijden door netten is omsloten, waaronder twee fuiken evenwijdig aan de oever. Een slimme vis draait om of zwemt direct om het versperringsnet heen. Zo niet, dan rest er slechts de fuik. Of een ander wreed lot, want alle visnetpaaltjes zijn bezet door meeuwen en aalscholvers.

De bouw van de Houtribdijk begon al in 1957 en werd in 1975 afgerond. Bij kilometerpaal 68,3, zo'n acht kilometer vanaf Lelystad, is in de berm een gedenksteen geplaatst waar op 4 september 1975 – om half elf in de ochtend – het laatste gat werd gedicht.

Het asfalt van de dijkbeschoeiing valt op vele plaatsen ten prooi aan kweekgras. Dit beruchte onkruid met zijn lange ondergrondse wortelstokken en bovengrondse, vertakte uitlopers, benut elk piepklein gaatje om met zijn enorme osmotische worteldruk door het asfalt te breken. Rijkswaterstaat heeft vast, naast de muskusrattenvangers, kweekgrasmaaiers in dienst om onze dijken te beschermen.

Op en langs de oevers van het IJsselmeer veel watervogels. Naast de meeuwen en aalscholvers, heel veel futen en kuifeenden, blauwe reigers en enkele zilvereigers, meerkoeten en een groepje Nijlganzen. In de berm van deze drukke verkeersverbinding veel spreeuwen, witte kwikstaarten en een enkele torenvalk. Er liggen heel wat

verkeersslachtoffers langs het fietspad, veel meeuwen en zelfs een blauwe reiger.

Een pijplijn van wel een kilometer lengte – accessoire van een mee varende zandzuiger – wordt door twee sleepbootjes over grote afstand verplaatst alsof het niets is.

Ongeveer halverwege de dam ligt het oorspronkelijke werkeiland Trintelhaven van de dijkbouwer. Het is de enige onderbreking in een lange, vrij saaie dijk. Er staat een monument, nog door Prins Claus onthuld, ter gelegenheid van de opening van de autoweg in 1976. De kleine horeca gelegenheid heet 'Checkpoint Charlie', en laat luid en duidelijk op zijn gevel weten dat er langs de dijk geen elektriciteit en water is aangelegd (generator powered, no running water).

Na twintig kilometer verschijnt eindelijk weer het Markermeer omdat het fietspad op gelijke hoogte met de autoweg ligt. Kleine dijkjes zijn op enige afstand van de oever in het water aangelegd zodat zich ondieptes kunnen vormen door bezinking van slib. De dijkjes zijn bezet door duizenden meeuwen en aalscholvers, en de rustige, beschutte wateren worden bevolkt door ontelbare kuifeenden en honderden zwanen.

Enkhuizen komt in zicht. Eerst fiets ik onder het Naviduct Krabbersgat door. Wat is het verschil tussen een aquaduct en een naviduct? Een naviduct blijkt aquaduct en schutsluis tegelijk te zijn. Ik denk dat deze nieuwe naam in Nederland is bedacht zodat Rijkswaterstaat kan pochen op 's werelds eerste naviduct (2003). In plaats van dat de plezierboten boven de weg langs tuffen, staan ze nu even boven de weg stil om geschut te worden.

Bij de Krabbersgatsluizen (voor de beroepsvaart die te groot is voor het naviduct) draai ik om voor de terugreis, maar verbaas me eerst even over deze naam. Bij Krabbengat kan ik me nog een plek voorstellen met veel krabben en kreeften, maar Krabbersgat? Gewoon een vieze naam!

Zelfde weg weer terug, met een beetje meer tegenwind. Kon ik me op de heenweg nog verbazen over vogels en plantjes, nu is het: "*Dag vogels, dag bloemen*". De laatste tien kilometer zit ik te ploeteren op de fiets. De conditie laat veel te wensen over.

Heb ik dus op donderdag, 22 september, met pijn en moeite de Houtribdijk bedwongen, staat er vrijdag, 23 september, stom toevallig een uitgebreid artikel met mooie foto's in de Volkskrant over de Marker Wadden. Staatssecretaris Martijn van Dam van Natuur blijkt op 24 september het eerste kluitje riet te gaan planten op het hoofdeiland. En uitsluitend op 24 en 25 september worden er enkele excursies georganiseerd. Daarna gaat de bouwput weer dicht.

Marita en ik zijn van de partij op zondag, 25 september! Vanuit de Bataviahaven in Lelystad, waar prachtige zeilschepen zoals de Abel Tasman en de Willem Barentsz hun ligplaats hebben, varen we naar de embryonale Marker Wadden. De excursieboot doet er lang over vanwege motorproblemen. Het hoofdeiland van ongeveer driehonderd hectare bestaat uit een aantal steen- en zanddijken, waartussen waterpoelen die met slib worden opgevuld (drijfzand!). Het is allemaal nog niet zo spectaculair, maar het gaat om het idee om een nieuw stukje Neder'land' te betreden. 'Jij gaf me modder en ik veranderde het in goud' is het motto van Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat (naar Baudelaire, 1861). Het uiteindelijke doel is om ongeveer vijftien procent van het oppervlak van het Markermeer te verlanden.

Het kluitje riet van Martijn van Dam drijft zielig in een slibpoel. Op de oevers zijn pionier plantjes hem voor geweest. Kinderen krijgen sigaren van de lisdodde uitgedeeld om langs de oevers te verpulveren. Marita en ik laten twee appelklokhuisen achter.

Eiland van Dordt

Op vrijdag, 7 oktober 2016, fiets ik een rondje Eiland van Dordt in combinatie met een bezoekje aan de historische binnenstad van Dordrecht.

Dordrecht is sinds de Sint-Elisabethsvloed van 1421 helemaal door water omgeven. Een onverwachte bijkomstigheid van deze watersnoodramp voor de neutrale toeschouwer was dat er tussen de steden Dordrecht en Geertruidenberg, die lijnrecht tegenover elkaar stonden tijdens de Hoeksche en Kabeljauwse Twisten (1350–1490), een mooie barrière ontstond, de Biesbosch. Geertruidenberg en Dordrecht kregen beide begin dertiende eeuw stads- of marktrechten, maar Dordrecht wordt algemeen als de oudste stad van (het oude) Holland beschouwd, eeuwenlang een machtige havenstad.

Het Eiland van Dordt had ook Dordtse Waard kunnen heten (zoals Hoeksche Waard) omdat het ligt op de grens van het rivierengebied en de delta die onderhevig is aan getijden.

Ik begin mijn fietstocht op de Kop van 't Land, niet ver van de veerpont over de Nieuwe Merwede naar Werkendam, en volg de dijken in westelijke richting, langs uit de hand gelopen griendbossen die niet meer geoogst worden, behalve door bevers. Haventjes in overvloed op dit eiland. Bij de Zuidhaven kun je wandelen op de Tongplaat en het Zuidplaatje, onderdelen van de Nieuwe Dordtse Biesbosch.

Opvallend zijn enkele akkerranden in volle herfstbloei. Het bloemenmengsel moet predatoren helpen om bij de plaaginsecten in de voedselgewassen te komen. Maar de akkers zijn al leeg. In een bosperceel kom ik langs een slagboom, die zijn naam eer aandoet. Gemaakt van een boomstammetje waar de wortelstronk nog aan zit. In de Louisapolder is in het wandelgebied bij een nieuwe Dordtse

woonwijk een nieuwe boomgaard aangeplant met oude bomen, die elders moesten wijken voor oprukkend beton: walnoot, kers, mispel, pruim, appel, peer.

Ik moet verschillende keren van de voorgenomen route afwijken omdat de eilanddijken verstevigd worden, zoals bij de Dordtse Kil met de Kiltunnel die het Eiland van Dordt verbindt met de Hoeksche Waard.

Via de buitenwijken van Dordrecht bereik ik het historisch centrum. Op de Visbrug staat een groot standbeeld van de Gebroeders Johan de Witt (raadpensionaris van Holland) en Cornelis de Witt (burgemeester van Dordrecht) die in het Rampjaar 1672 in Den Haag door het gepeupel werden vermoord. Johan zit op een zetel, Cornelis staat ernaast. Het gerucht gaat dat ze af en toe van plaats wisselen.

De oevers van de grachten bij het Stadhuis dragen de sporen van eb en vloed, en van regelmatige wateroverlast. Bij een grachtenpand dat stijf langs de gracht staat vormen twee losse aluminium ladders de verbinding van de zolder naar het bovenbalkon, en van het boven- naar het benedenbalkon, ongetwijfeld om de zolder bij brand te kunnen verlaten. Of juist om naar de zolder te kunnen vluchten bij springtij?

Ik neem een kijkje in de Grote Kerk, een van de grootste Middeleeuwse kerken van Nederland. Het is tevens een gigantisch kerkhof, de vloer bestaat bijna uitsluitend uit grafstenen, en enkele rijken konden zich een eigen grafkapel veroorloven. Zoals de Meerdervoortskapel, waar meneer Meerdervoort en familie sinds 1680 liggen begraven en ‘...verwagten alhier de opstandinge ter zalichheydt’.

In 1618 vond in deze kerk de opening plaats van de Synode van Dordrecht, een Europese topontmoeting om een einde te maken aan een religieus en politiek conflict in de Republiek. Het religieus conflict ging over de predestinatie voor de hemel. De Remonstranten (rekkelijken) geloven dat je tijdens je leven zelf besluit om gelovig te worden, maar God heeft dat in zijn almacht natuurlijk al lang voorzien en een plekje in de

hemel gereserveerd. De Contraremonstranten (preciezen) geloven dat je van meet af aan door God wordt uitverkozen voor de hemel, en je gelovigheid is daar een gevolg van. Raadpensionaris Johan van Oldenbarnevelt was een remonstrant, stadhouder Maurits een contraremonstrant. De contraremonstranten wonnen het religieus conflict, en Maurits vervolgens ook het politiek conflict hetgeen leidde tot de onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt. Zo simpel kan het zijn!

Ik beklim de tweehonderdvijfenzeventig traptreden van de 'onvoltooide' toren. Hij is tweeënzeventig meter hoog en staat iets meer dan twee meter uit het lood. Niet genoeg om de zwaartekrachtproeven van Galilei te herhalen. Ongeveer halverwege zit het klavier van de grootste beiaard van Europa met zevenenzestig klokken. Op de Trans (torenomloop) een mooi uitzicht over de stad en de drukke omringende waterwegen.

In het oude havengedeelte staat de Groothoofdspoort, een oude stadspoort bij de kruising van de waterwegen Oude Maas, Beneden-Merwede en Noord. Het maakt nu deel uit van het Bellevue Groothoofd Hotel. Zoon Wytse is hier in zijn Dordtse periode 'valet' geweest. Hij heeft, strak in het pak, mooie bolides tegen dikke fooien naar een veilige parkeerplaats mogen rijden.

Aan de Wijnstraat staan nog mooie gevels, zoals de 'Onbeschaamde'. Een klein beeldje van een klein naakt jongetje – het stelt echt helemaal niets voor – siert de gevel. Hij moest wel een oranje sjerp om toen koningin Emma met de jonge Wilhelmina de stad bezocht. En zo'n oranje sjerp trekt nou juist wel de aandacht.

Ik wurm me door de supersmalle Zakkendragerstraat en bereik het Muntpoortje. Dordrecht had gedurende vijfhonderd jaar de Munt (tot 1798), waar de munten van Holland werden geslagen. En het Hof waar sinds 1572 de Staten van Holland bijeen kwamen, Willem van Oranje als

Eerste Stadhouder werd erkend, en de opstand tegen de Spaanse overheersing werd voorbereid (Tachtigjarige Oorlog).

Omdat huisschilders (eigenlijk kerkschilders) aan het werk zijn kan ik een snelle blik werpen op het interieur van de Augustijnenkerk. In de kerkvloer liggen naar schatting achtduizend mensen begraven, waaronder de zeventiende eeuwse kunstschilder Albert Cuyp (die van de bekende Amsterdamse markt).

In het Dordrechts Museum in de Museumstraat hangt werk van Albert Cuyp. Van Gogh verbleef een tijdje in Dordrecht en werd geïnspireerd door zijn landschappen, en besloot mede daardoor om geen predikant te worden maar kunstschilder.

In de Museumstraat ligt ook het Arend Maartenshof, een prachtige hof uit 1625 voor weduwen van gesneuvelde soldaten. De Regentenkamer is te bezichtigen, maar de beheerder doet net voor mijn neus de deur weer op slot. Achter het raam een bordje over de openingstijden: 'Astie ope is, istie ope. Astie dicht is, istie dicht'.

Ik rijd de stad uit langs het Wantij. De oude watertoren is een opvallende verschijning met zijn kasteelachtige uiterlijk. Het heeft een bestemming gevonden als Hotel-Restaurant, Villa Augustus. Langs de Wantijdijk liggen bijzondere, ecologisch verantwoorde huizen met lage grasdaken die bijna geruisloos overgaan in de naastgelegen schapenweides. De schapen kunnen zo naar boven lopen. Sinterklaas ook.

Bij Werkendam splitst de Merwede in de Beneden-Merwede (die stroomt ten noorden van het Eiland van Dordt) en de Nieuwe Merwede (ten zuiden van het Eiland van Dordt). In deze hoek ligt de Hollandse Biesbosch, ter onderscheid van de veel uitgestrektere Brabantse Biesbosch aan de overkant van de Nieuwe Merwede. Er moeten mooie wandelingen zijn te maken vanuit het Bezoekerscentrum, maar mijn fietsrondje in het gebied is teleurstellend. Het is meer een park met vele faciliteiten zoals een skibaan, wielervedbaan,

hostel-camping, en een sterrenwacht. Op het verste punt ligt wel een leuk sluisje, de Helsluis, die de Beneden-Merwede verbindt met de Helsloot.

Het is maar goed dat in de Brabantse Biesbosch recentelijk de Noordwaard is afgegraven om te dienen als wateroverloop. Dat helpt de historische Dordtse binnenstad om droge voeten te houden.

Jaknikkers

Een artikel in de Volkskrant van 25 oktober 2016 verleidt me op donderdag, 27 oktober, tot een wandeltocht van twintig kilometer in de omgeving van Schoonebeek. En deze keer niet vanwege het grootste Nederlandse heideschaap, de langharige, hoogbenige Schoonebeker, met opgerichte kop, lange nek, rond neusbeen, en lange wollige staart; hoewel, ik heb wel enkele langharige, hoogbenige Schoonebeeksters gespot, maar dat waren geen makke schapen. Nee, deze keer draait het om een stelletje jaknikkers (uitspraak ja-knikkers, voor ik van racisme word beschuldigd).

Ik ga het parcours van de Boortorenwandeltocht volgen die ieder jaar in augustus wordt georganiseerd. Twintig kilometer met enkele boortorens, verdeelstations en pijpleidingen. In Hotel Restaurant 'De Wolfshoeve' – waar normaliter het Startbureau gevestigd is – moeten ze me even op weg helpen om in de goede richting te starten.

Schoonebeek – helemaal in Drenthe langs de grens met Duitsland – is de bakermat van de Nederlandse olie- en gaswinning. Van 1947–1996 heeft de NAM met honderden jaknikkers het Schoonebeker olieveld leeggezogen. In 2011 is het veld heropend omdat met nieuwe technieken – hete stoom wordt in de olielagen gespoten – de resterende stroperige olie alsnog kan worden gewonnen. Hier komt wel veel giftig afvalwater bij vrij dat via een oude gasleiding helemaal naar Twente wordt vervoerd om daar opgeborgen te worden in lege gasvelden. Deze afvoerbuïs raakte anderhalf jaar geleden onderweg lek in de buurt van Hardenberg, maar is inmiddels gerepareerd. De oliewinning is onder Twents protest net weer opgestart, en in Schoonebeek doet Bakker Kolkman weer goede zaakjes met het jaknikker gebakje.